

R Programlama Dili ile

Temel İstatistikler ve Raporlama

Mehmet Taha ESER
Gökhan AKSU
Cem Oktay GÜZELLER

Genişletilmiş

---

5. Baskı

Doç. Dr. Mehmet Taha ESER - Doç. Dr. Gökhan AKSU - Prof. Dr. Cem Oktay GÜZELLER

**R Programlama Dili ile
TEMEL İSTATİSTİKLER VE RAPORLAMA**

ISBN 978-605-241-652-5

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşabilmektedir.

1. Baskı: Mayıs 2019, Ankara

5. Baskı: Aralık 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Doç. Dr. Mehmet Taha ESER

2007 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünden mezun olmuş, 2011 yılında Hacettepe Üniversitesi Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Alanında yüksek lisansını tamamlamıştır. 2014 yılında Hacettepe Üniversitesinde Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Alanında doktora eğitimine başlayan yazar, 2019 yılında doktora eğitimini tamamlamıştır. Çalışma konuları Ölçme ve Değerlendirme, Veri Madenciliği, Makine Öğrenimi, Çok Değişkenli İstatistik ve Programlama olan araştırmacı Adnan Menderes Üniversitesi'nde Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır.

İletişim Adresi: Adnan Menderes Üniversitesi, Aytepe Mevkii, Aydın / Eposta: m.taha.eser@adu.edu.tr

ORCID No: 0000-0001-7031-1953

Doç. Dr. Gökhan AKSU

2007 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Ortaöğretim Matematik Öğretmenliği Bölümünden mezun olmuş, 2012 yılında Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim alanında yüksek lisansını tamamlamıştır. 2013 yılında Hacettepe Üniversitesinde Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme alanında doktora eğitimine başlayan yazar, 2018 yılında doktora eğitimini tamamlamıştır. Çalışma konuları Ölçme ve Değerlendirme, PISA, Büyük veri, Veri Madenciliği, Çok Değişkenli İstatistik ve Programlama olan araştırmacı Adnan Menderes Üniversitesinde İstatistik ve Olasılık, İstatistik-1, İstatistik-2, Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme gibi derslere girmektedir.

İletişim Adresi: Adnan Menderes Üniversitesi, Aytepe Mevkii, Aydın / Eposta: gokhanaksu@adu.edu.tr

ORCID No: 0000-0003-2563-6112

Prof. Dr. Cem Oktay GÜZELLER

1993 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar Öğretmenliğinden, 1999 yılında Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünden mezun olmuştur. 2005 yılında Hacettepe Üniversitesi Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Alanında doktora eğitimini tamamlamış, 2012 yılında Ölçme ve Değerlendirme alanında doçentlik, 2018 yılında profesör ünvanını almıştır. Çalışma konuları istatistiksel analiz ve psikometri olan araştırmacı Akdeniz Üniversitesi'nde Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır.

İletişim Adresi: Akdeniz Üniversitesi, Konyaaltı Mevkii, Antalya / Eposta: cemguzeller@akdeniz.edu.tr

ORCID No: 0000-0002-2700-3565

ÖN SÖZ

R istatistiksel hesaplamalarda, analizlerde, grafik oluşturmada ve raporlamada son yıllarda oldukça popüler olan bir programlama dilidir. R başta UNIX, Windows ve Mac gibi birçok işletim sistemi ile uyumlu haldedir. R programlama dili Ross Ihaka ve Robert Gentleman tarafından 1990'lı yıllarda geliştirilmiştir. Yazılım ismini yazarların isimlerinin baş harflerinden almaktadır. R ile analiz yapmanın en büyük avantajlarından biri açık kaynak kodlu ve ücretsiz olmasıdır. Önceleri R Çekirdek Grup (R CoreGroup) ve daha sonraları R Vakfı (R Foundation) olarak birçok yazılımcının bir araya gelmesiyle R topluluğu zamanla büyük bir aile haline gelmiştir.

R programla diliyle analizlerin gerçekleştirilebileceği en ideal ortamlardan biri RStudio'dur. Araştırmacılar daha önce farklı yazılımcılar ve istatistikçiler tarafından oluşturulmuş olan paketler yardımıyla analizlerini kolaylıkla gerçekleştirebilmektedir. Programlama konusunda bilgi sahibi olan araştırmacılar ise ilgili analize ilişkin fonksiyon R Vakfına göndererek ilgili önerinin kabul edilmesi durumunda dünya çapında R kullanan tüm araştırmacılar ile önerdikleri paket ya da fonksiyonu paylaşmış olacaktırlar. Bu kitap kapsamında R programlama dilinin ne olduğu, R Studio'nun nasıl kullanılacağı, RStudio ile betimsel ve anlam çıkarıcı istatistiklerin nasıl gerçekleştirileceği anlatılmaktadır. Özellikle lisans ve lisansüstü düzeyinde eğitim alan araştırmacıların bilgisayar karşısına geçerek tüm analizleri kendilerinin gerçekleştirebilmesi amacıyla analiz aşamasına ilişkin ekran görüntüleri ile analiz sonuçları ayrı ayrı rapor edilmiştir. Bu sayede eğitim bilimleri ile sosyal bilimlerde araştırma yapmak isteyenlere açık kaynak kodlu, ücretsiz ve kullanıcı dostu bir yazılım olan RStudio'nun nasıl kullanılacağı gösterilmeye çalışılmıştır. Özellikle genç bilim insanlarının temel düzeydeki istatistik bilgileri ile R Studio programlama dilinin özelliklerini birleştirmeleri sonucunda; zaman, emek ve para açısından hem ülkemizin kaynakları bakımından hem de kişisel kaynakların etkin ve verimli kullanımı açısından önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Tüm öğrenci ve genç akademisyenlere faydalı olması ümidiyle....

Doç. Dr. Mehmet Taha ESER
ORCID No: 0000-0001-7031-1953

Doç. Dr. Gökhan AKSU
ORCID No: 0000-0003-2563-6112

Prof. Dr. Cem Oktay GÜZELLER
ORCID No: 0000-0002-2700-3565

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
-------------	---

1. BÖLÜM

R İSTATİSTİKSEL YAZILIM GELİŞTİRME ORTAMINA GİRİŞ

R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamı ve Özellikleri	1
R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamının Kişisel Bilgisayarlara Yüklenmesi	4
R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamı Sürümlerindeki Değişiklikler	4
R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamının Bilgisayara Kurulumu	4
RStudio	11
RStudio'nun Kurulumu.....	12
Paketler	19
RStudio Kapsamında Paket Yükleme ve Çağırma	20
Paketler Sekmesi Kullanılarak Paket Yükleme ve Çağırma	20
Komut Kullanılarak Paket Yükleme ve Çağırma.....	23

2. BÖLÜM

RSTUDIO İLE BETİMSSEL İSTATİSTİKLER VE KOMUT DİZİLERİNİN KULLANIMI

RSTUDIO ile Betimsel İstatistikler	27
RStudio Ortamında Veri Seti Oluşturma.....	28
Excel Dosyasının RStudio'ya Okutulması/Çağırılması	30
SPSS Programı Dosyasının RStudio'ya Okutulması/Çağırılması	33
RStudio'da ggplot2 Paketi ile Veri Görselleştirme	41
RSTUDIO ile Komut Dizilerinin (Scripts) Kullanımı.....	44

3. BÖLÜM

RSTUDIO İLE ANLAM ÇIKARICI İSTATİSTİKLER

RStudio ile Korelasyon Analizi	49
Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı.....	49
Nokta Çift Serili Korelasyon Katsayısı.....	57
Spearman Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı	62
Kendall'ın Tau Sıralama Korelasyon Katsayısı	66
Basit Doğrusal Regresyon Analizi.....	70

İki Kategorili Lojistik Regresyon	82
Hiyerarşik Regresyon Analizi	96
Tek Örneklem T-Testi	113
Bağımsız Örneklem T-Testi.....	118
Bağımlı Örneklem T-Testi.....	125
Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	131
Tekrarlı Ölçümlerde Tek Yönlü Varyans Analizi (Tekrarlı Ölçümlerde ANOVA)...	144
Tek Yönlü ANCOVA	153
Mann-Whitney U Testi (Wilcoxon Sıra-Toplam Testi).....	164
Kruskal-Wallis H Testi.....	170
Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi.....	175
Friedman Testi	180
Ki-Kare Bağımsızlık Testi.....	187
KAYNAKLAR	195

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamının Kurulumu I	5
Şekil 2. R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamının Kurulumu II.....	6
Şekil 3. R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamının Kurulumu III	6
Şekil 4. R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamının Kurulumu IV	7
Şekil 5. R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamının Kurulumu V.....	8
Şekil 6. R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamının Kurulumu VI.....	8
Şekil 7. R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamının Kurulumu VII.....	9
Şekil 8. R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamının Kurulumu VIII	10
Şekil 9. R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamının Kurulumu IX	10
Şekil 10. R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamının Kurulumu X.....	11
Şekil 11. RStudio'nun İndirilmesi I	12
Şekil 12. RStudio'nun İndirilmesi II.....	13
Şekil 13. RStudio'nun Çalıştırılması I	14
Şekil 14. RStudio'nun Çalıştırılması II.....	14
Şekil 15. RStudio'nun Çalıştırılması III	15
Şekil 16. RStudio'nun Çalıştırılması IV	15
Şekil 17. RStudio'nun Çalıştırılması V.....	16
Şekil 18. RStudio'nun Çalıştırılması VI	16
Şekil 19. RStudio Ana Ekranı.....	17
Şekil 20. RStudio Ana Ekrandaki Menüler	19
Şekil 21. RStudio Paketler Menüsü	21
Şekil 22. RStudio'da Paketlerin Yüklenmesi I.....	21
Şekil 23. RStudio'da Paketlerin Yüklenmesi II	22
Şekil 24. RStudio'da Pakete İlişkin Bilgiler	22
Şekil 25. RStudio'da "psych" Paketinin Çağrılması	23
Şekil 26. RStudio'da Komut Kullanarak Paket Yükleme I.....	23
Şekil 27. RStudio'da Komut Kullanarak Paket Yükleme II	24
Şekil 28. RStudio'da Komut Kullanarak Paket Çağırma	24
Şekil 29. Komut Kullanarak Paket Yükleme	25
Şekil 30. RStudio'da Kullanıcı Kütüphanesi	25
Şekil 31. RStudio'da Sistem Kütüphanesi.....	26
Şekil 32. Veri Düzenleyici Ekranı I	28
Şekil 33. Değişken Düzenleyici Penceresi	29
Şekil 34. Veri Düzenleyici Ekranı II.....	29
Şekil 35. Değişkenlere İlişkin Objelerin Görüntülendiği RStudio Ortamı.....	30
Şekil 36. Excel Veri Setini RStudio'ya Yükleme	31
Şekil 37. Veri Setinin RStudio'ya Okutulması I	31
Şekil 38. Veri Setinin RStudio'ya Okutulması II.....	32
Şekil 39. Veri Setinin RStudio'ya Okutulması III	32

Şekil 40. SPSS Programına İlişkin Veri Setini RStudio'ya Yükleme.....	33
Şekil 41. Veri Setinin RStudio'ya Okutulması I	34
Şekil 42. Veri Setinin RStudio'ya Okutulması II.....	34
Şekil 43. Veri Setinin RStudio'ya Okutulması III	35
Şekil 44. Veri Setinin İlk 10 Satırı.....	35
Şekil 45. Veri Setinin Boyutuna İlişkin Bilgiler	36
Şekil 46. Veri Setinde Yer Alan Değişkenler	37
Şekil 47. Veri Setinde Yer Alan Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler	37
Şekil 48. Veri Setinde Yer Alan Değişkenlere İlişkin Standart Sapma Değerleri	38
Şekil 49. Veri Setinde Yer Alan Değişkenlere İlişkin Çarpıklık Değerleri	38
Şekil 50. Veri Setinde Yer Alan Değişkenlere İlişkin Basıklık Değerleri.....	38
Şekil 51. Veri Setinde Yer Alan Değişkenlere İlişkin Varyans Değerleri.....	39
Şekil 52. Veri Setinde Yer Alan Değişkenlere İlişkin Kayıp Veriler	39
Şekil 53. Veri Setinde Yer Alan Değişkenlere İlişkin Kayıp Verilerin Yüzdesi.....	39
Şekil 54. Veri Setinde Yer Alan Değişkenlere İlişkin Kayıp Verilerin Durumu	40
Şekil 55. Veri Setinin RStudio'ya Okutulması ve Ggplot2 Paketinin Çağrılması.....	42
Şekil 56. Akademik Başarı Değişkeninin Frekansına İlişkin Görsel	43
Şekil 57. Akademik Başarı ve Çalışma Süresi Değişkenlerinin Birbirlerine Göre Dağılımı	43
Şekil 58. Veri Setinin RStudio'ya Okutulması ve İliştirilmesi.....	44
Şekil 59. Komut Dizini Penceresi Açma Adımları	45
Şekil 60. Komut Dizini Penceresinin Çalıştırılması.....	46
Şekil 61. Komut Dizini Penceresi ile Elde Edilen Analiz Sonuçları.....	47
Şekil 62. Pearson Veri Setinin RStudio'ya Okutulması.....	50
Şekil 63. Graphics Paketinin RStudio'ya Çağrılması.....	51
Şekil 64. Sınav Kaygısı ve Motivasyon Ölçeği Puanlarına İlişkin Saçılım Grafiği	51
Şekil 66. Sınav Kaygısı Puanlarına İlişkin Kutu Grafiği	52
Şekil 66. Motivasyon Puanlarına İlişkin Kutu Grafiği.....	52
Şekil 67. Sınav Kaygısı Puanlarına İlişkin Q-Q Grafiği.....	53
Şekil 68. Motivasyon Puanlarına İlişkin Q-Q Grafiği	54
Şekil 69. Sınav Kaygısı Puanlarına İlişkin Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları.....	54
Şekil 70. Motivasyon Puanlarına İlişkin Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları	55
Şekil 71. Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları	55
Şekil 72. Sınav Kaygısı ve Motivasyon Puanları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları.....	56
Şekil 73. Sınav Kaygısı ve Motivasyon Puanları Arasındaki İlişkiler	57
Şekil 74. Noktacift Veri Setinin RStudio'ya Okutulması	58
Şekil 75. Cinsiyet Değişkenine Göre Elde Edilen Kutu Grafikleri.....	59
Şekil 76. Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları	60
Şekil 77. Varyansların Homojenliğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	60

Şekil 78. Nokta Çift Serili Korelasyon Analizi Sonuçları	61
Şekil 79. Nokta Çift Serili Korelasyon Analizi Manidarlık Düzeyi.....	61
Şekil 80. Spearman Veri Setinin RStudio'ya Okutulması	63
Şekil 81. Hakemlerin Puanlarına İlişkin Saçılım Grafikleri	64
Şekil 82. Hakem 1 ve Hakem 2'nin Sıralamaları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları.....	65
Şekil 83. Hakem 1 ve Hakem 2'nin Sıralamalarına İlişkin Analiz Sonuçları.....	66
Şekil 84. Spearman Veri Setinin RStudio'ya Okutulması	67
Şekil 85. Hakem 2 İçin Elde Edilen Saçılım Grafiği.....	68
Şekil 86. Hakem 1 İçin Elde Edilen Saçılım Grafiği.....	68
Şekil 87. Hakem 1 ve Hakem 2'nin Sıralamaları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları.....	69
Şekil 88. Hakem 1 ve Hakem 2 Sıralamalarına İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları.....	70
Şekil 89. PISA Veri Setinin RStudio'ya Okutulması I	72
Şekil 90. Regresyon Veri Setinin RStudio'ya Okutulması II	73
Şekil 91. Regresyon Veri Setinin Görünümü.....	73
Şekil 92. Objeler Olarak Kaydedilen Regresyon Veri Setinin Görünümü.....	74
Şekil 93. Regresyon Veri Setinin RStudio'ya Eklenmesi.....	74
Şekil 94. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler İçin Doğrusallık Varsayımının İncelenmesi	75
Şekil 95. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler İçin Saçılım Grafiği	75
Şekil 96. RStudio Ortamına “reg” isimli Objenin Aktarılması.....	76
Şekil 97. Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	77
Şekil 98. Regresyon Doğrusunun Elde Edilmesi.....	78
Şekil 99. Durbin-Watson Test Sonuçları	78
Şekil 100. Doğrusallık Varsayımına İlişkin Görsel	79
Şekil 101. Hataların/Artıkların Normal Dağılımına İlişkin Görsel.....	80
Şekil 102. Eş-Varyanslılık Varsayımına İlişkin Görsel.....	80
Şekil 103. Uç Değer Varsayımına İlişkin Görsel.....	81
Şekil 104. “lm” Fonksiyonuna İlişkin Ayrıntılı Bilgiler	81
Şekil 105. İki_kategorili Veri Setinin RStudio'ya Okutulması	84
Şekil 106. Çoklu Doğrusallığa İlişkin Analiz Sonuçları	85
Şekil 107. Varyansların Homojenliğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	86
Şekil 108. Normalliğe İlişkin Analiz Sonuçları.....	87
Şekil 109. Doğrusal İlişkinin Testine Dair Sonuçlar	87
Şekil 110. Hataların İlişkisizliğine Dair Sonuçlar.....	88
Şekil 111. Hosmer-Lemeshow Testine Dair Sonuçlar	89
Şekil 112. Katsayı ve Standart Hatalara İlişkin Sonuçlar.....	90
Şekil 113. Wald İstatistiklerine İlişkin Sonuçlar	92
Şekil 114. Açıklanan Varyans Değerlerine İlişkin Sonuçlar.....	93

Şekil 115. Karışıklık Matrisi	94
Şekil 116. Hiyerarşik Regresyon Veri Setinin RStudio'ya Okutulması	100
Şekil 117. Artıkların Normalliğine İlişkin Görsel	102
Şekil 118. Varyansların Homojenliği İlişkin Görsel	102
Şekil 119. Çoklu Doğrusallığa İlişkin Analiz Sonuçları	103
Şekil 120. Hataların İlişkisizliğine Dair Analiz Sonuçları	104
Şekil 121. Cook's Mesafesine İlişkin Görsel	104
Şekil 122. 1. Modele İlişkin Çıktı	106
Şekil 123. 2. Modele İlişkin Çıktı	108
Şekil 124. 3. Modele İlişkin Çıktı	110
Şekil 125. 4. Modele İlişkin Çıktı	112
Şekil 126. Tek Örneklem Veri Setinin RStudio'ya Okutulması I	115
Şekil 127. Tek Örneklem Veri Setinin RStudio'ya Okutulması II	115
Şekil 128. Tek Örneklem Veri Setinin RStudio'ya Okutulması III	115
Şekil 129. Tek Örneklem Veri Setinin RStudio'ya Okutulması IV	116
Şekil 130. Özyeterlik Değişkenine İlişkin Kutu Grafiği	117
Şekil 131. Özyeterlik Değişkenine İlişkin Shapiro-Wilk Testi Sonuçları	117
Şekil 132. Tek Örneklem t-testine İlişkin Analiz Sonuçları	118
Şekil 133. Bağımsız Örneklem Veri Setinin RStudio'ya Okutulması I	120
Şekil 134. Bağımsız Örneklem Veri Setinin RStudio'ya Okutulması II	121
Şekil 135. Bağımsız Örneklem Veri Setinin RStudio'ya Okutulması III	121
Şekil 136. Bağımsız Örneklem Veri Setinin RStudio'ya Okutulması IV	121
Şekil 137. Başarı Değişkenine İlişkin Kutu Grafiği	122
Şekil 138. Kız Öğrenciler İçin Normallik Testi Sonuçları	123
Şekil 139. Erkek Öğrenciler İçin Normallik Testi Sonuçları	123
Şekil 140. Varyansların Homojenliği Testi Analiz Sonuçları	124
Şekil 141. Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları	125
Şekil 142. Bağımlı Örneklem Veri Setinin RStudio'ya Okutulması I	127
Şekil 143. Bağımlı Örneklem Veri Setinin RStudio'ya Okutulması II	127
Şekil 144. Bağımlı Örneklem Veri Setinin RStudio'ya Okutulması III	128
Şekil 145. Bağımlı Örneklem Veri Setinin RStudio'ya Okutulması IV	128
Şekil 146. Ön Test Puanlarında Uç Değerlerin Belirlenmesine Yönelik Rosner Testi Sonuçları	129
Şekil 147. Son Test Puanlarında Uç Değerlerin Belirlenmesine Yönelik Rosner Testi Sonuçları	129
Şekil 148. Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Farkların Dağılımına İlişkin Analiz Sonuçları	130
Şekil 149. Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Farklara İlişkin Analiz Sonuçları	131
Şekil 150. ANOVA Veri Setinin RStudio'ya Okutulması I	134
Şekil 151. ANOVA Veri Setinin RStudio'ya Okutulması II	134

Şekil 152. ANOVA Veri Setinin RStudio'ya Okutulması III	134
Şekil 153. ANOVA Veri Setinin RStudio'ya Okutulması IV	135
Şekil 154. Değişkenlere İlişkin Kutu Grafiği.....	136
Şekil 155. Mod Adlı Objenin RStudio Ortamına Kaydedilmesi	137
Şekil 156. Normal Dağılıma İlişkin Shapiro-Wilk Testi Sonuçları	137
Şekil 157-I. Hataların Dağılımına İlişkin Histogram Grafiği	138
Şekil 158. Cerceve Adlı Objenin RStudio Ortamına Kaydedilmesi.....	140
Şekil 159. Barlett Testi Sonuçları	140
Şekil 160. Artıkların Dağılımına İlişkin Q-Q Grafiği.....	141
Şekil 161. Varyans Analizi Sonuçları	142
Şekil 162. Varyans Analizi Sonuçlarına İlişkin Etki Büyüklüğü.....	142
Şekil 163. Games Howell İkili Karşılaştırma Testi Sonuçları.....	143
Şekil 164. Çoklu Karşılaştırma Analizi Sonuçları	144
Şekil 165. Repeated Veri Setinin RStudio'ya Okutulması I.....	146
Şekil 166. Repeated Veri Setinin RStudio'ya Okutulması II	147
Şekil 167. Repeated Veri Setinin RStudio'ya Okutulması III.....	147
Şekil 168. Repeated Veri Setinin RStudio'ya Okutulması IV.....	147
Şekil 169. Gruplara İlişkin Kutu Grafiği.....	148
Şekil 170. Puanlara İlişkin Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları	149
Şekil 171. Veri Setinin Son Görüntüsüne İlişkin Görsel.....	151
Şekil 172. Tekrarlı Ölçümlerde Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	151
Şekil 173. Bonferroni İkili Karşılaştırma Testi Sonuçları.....	153
Şekil 174. ANCOVA Veri Setinin RStudio'ya Okutulması I	155
Şekil 175. ANCOVA Veri Setinin RStudio'ya Okutulması II.....	156
Şekil 176. ANCOVA Veri Setinin RStudio'ya Okutulması III	156
Şekil 177. ANCOVA Veri Setinin RStudio'ya Okutulması IV	156
Şekil 178. Son Test Puanlarına İlişkin Kutu Grafiği.....	157
Şekil 179. Model İsimli Objenin RStudio Ortamına Kaydedilmesi.....	158
Şekil 180. "res" İsimli Objenin RStudio Ortamına Kaydedilmesi.....	159
Şekil 181. "zres" İsimli Objenin RStudio Ortamına Kaydedilmesi	159
Şekil 182. Artıkların/Hataların Normal Dağılım Testi Sonuçları.....	160
Şekil 183. Varyansların Homojenliği Testi Sonuçları	160
Şekil 184. "pred" İsimli Objenin RStudio Ortamına Kaydedilmesi.....	161
Şekil 185. Hataların Doğrusallık Testi Sonuçları	162
Şekil 186. ANCOVA Sonuçları	163
Şekil 187. ANCOVA'ya İlişkin Etki Büyüklükleri.....	164
Şekil 188. MannWhitney Veri Setinin RStudio'ya Okutulması I	166
Şekil 189. Mann Whitney Veri Setinin RStudio'ya Okutulması II.....	166
Şekil 190. Mann Whitney Veri Setinin RStudio'ya Okutulması III	167
Şekil 191. Mann Whitney Veri Setinin RStudio'ya Okutulması IV	167

Şekil 192. Depresyon Değişkenine İlişkin Kutu Grafiği.....	168
Şekil 193. Kız Öğrenciler İçin Depresyon Puanlarının Dağılımı.....	168
Şekil 194. Erkek Öğrenciler İçin Depresyon Puanlarının Dağılımı.....	169
Şekil 195. Mann Whitney U-Testi Analiz Sonuçları.....	170
Şekil 196. Kruskal Wallis Veri Setinin RStudio'ya Okutulması I.....	172
Şekil 197. Kruskal Wallis Veri Setinin RStudio'ya Okutulması II.....	173
Şekil 198. Kruskal Wallis Veri Setinin RStudio'ya Okutulması III.....	173
Şekil 199. Kruskal Wallis Veri Setinin RStudio'ya Okutulması IV.....	173
Şekil 200. Kruskal Wallis Veri Seti İçin Normallik Testi Sonuçları.....	174
Şekil 201. Çoklu Karşılaştırma Analiz Sonuçları.....	175
Şekil 202. Wilcoxon Veri Setinin RStudio'ya Okutulması I.....	177
Şekil 203. Wilcoxon Veri Setinin RStudio'ya Okutulması II.....	177
Şekil 204. Wilcoxon Veri Setinin RStudio'ya Okutulması III.....	177
Şekil 205. Wilcoxon Veri Setinin RStudio'ya Okutulması IV.....	178
Şekil 206. Ocak ve Şubat Aylarına İlişkin Kutu Grafiği.....	179
Şekil 207. Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Analiz Sonuçları.....	180
Şekil 208. Friedman Veri Setinin RStudio'ya Okutulması I.....	182
Şekil 209. Friedman Veri Setinin RStudio'ya Okutulması II.....	182
Şekil 210. Friedman Veri Setinin RStudio'ya Okutulması III.....	183
Şekil 211. Friedman Veri Setinin RStudio'ya Okutulması IV.....	183
Şekil 212. Farklı Zaman Dilimlerindeki Ölçmelere İlişkin Kutu Grafiği.....	184
Şekil 213. Örnek Adlı Objenin RStudio Ortamına Kaydedilmesi.....	184
Şekil 214. Friedman Testine İlişkin Analiz Sonuçları.....	185
Şekil 215. Nemenyi Testine İlişkin İkili Karşılaştırma Sonuçları.....	185
Şekil 216. Ölçme Sonuçlarına İlişkin Betimsel İstatistikler.....	186
Şekil 217. Ki-kare Veri Setinin RStudio'ya Okutulması I.....	188
Şekil 218. Ki-kare Veri Setinin RStudio'ya Okutulması II.....	189
Şekil 219. Ki-kare Veri Setinin RStudio'ya Okutulması III.....	189
Şekil 220. Ki-kare Veri Setinin RStudio'ya Okutulması IV.....	190
Şekil 221. Cinsiyet ve Sigara İçme Durumu Değişkenleri İçin Kontenjans Tablosu.....	190
Şekil 222. Cinsiyet ve Sigara İçme Durumu Değişkenleri İçin Sütun Grafikleri.....	191
Şekil 223. Cinsiyet ve Sigara İçme Durumu Değişkenleri İçin Ki-kare Testi Sonucu.....	192
Şekil 224. Cinsiyet ve Sigara İçme Durumu Değişkenleri İçin Beklenen Frekans Değerleri.....	192
Şekil 225. Cinsiyet ve Sigara İçme Durumu Değişkenleri İçin Fisher Testi Sonucu.....	193

1. BÖLÜM

R İSTATİSTİKSEL YAZILIM GELİŞTİRME ORTAMINA GİRİŞ

R programlama dili farklı amaçlar için geliştirilmiş pek çok yazılımı/uygulamayı içerisinde barındırmaktadır. Bu kapsamda, istatistik, meta analiz, veri madenciliği, yapay zeka vb. uygulamalara yönelik olarak geliştirilen ve kullanılan pek çok yazılımı (SPSS programı, SAS, CMA, WEKA, MATLAB vb.) kendi içerisinde barındırdığını belirtmek doğru olacaktır. R, web tabanlı büyük veri ve veri yönetimi süreçlerinde kullanılmaktadır. Bu kadar geniş bir alanda kullanımı bulunan R programlama diline; üniversiteler, bankalar, fabrikalar, uluslararası kalkınma ve yardım kuruluşları, hastaneler gibi çok kuruluş tarafından da değişik alanlarda başvurulmaktadır. R genellikle, yazılım dillerini bilen veya yazılım dillerine aşina olan programcılar tarafından kullanılmaktadır. Bu kitap kapsamında temel istatistikler R programlama dili ile gerçekleştirilmiş ve elde edilen analiz sonuçlarına dair raporlanma biçimi ele alınmıştır.

R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamı ve Özellikleri

Araştırmacıların büyük bir çoğunluğu veri analizi için SPSS, Minitab, Statistica, SAS, Excel vb. araçları kullanmaktadır fakat R İstatistiksel Yazılım Geliştirme Ortamını kullanmak diğer araçlara kıyasla kullanıcılarına birçok avantaj sunmaktadır. Bu avantajlardan bazıları aşağıda listelenmiştir.

- Açık kaynak kodlu ve ücretsizdir.
- Genel anlamda birden çok amaca hizmet etmektedir.
- İşletim sistemi farketmeksizin çalışabilmektedir.
- Tekrarlanabilir çalışmalar oluşturulabilmektedir.
- Güçlü ve dinamik bir topluluğa sahip olma ve çok sayıda yerel R kullanıcı grubu ile farklı platformlarda yaşanan sorunlara hızlı bir şekilde çözüm bulunabilmektedir.
- Hazır kodlar kullanılabilir.